

**ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ
ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ**

У статті розглядаються можливості дослідно-експериментальної роботи у підготовці педагога до формування етичної культури школярів.

Ключові слова: дослідно-експериментальна робота, етична культура, ціннісні орієнтації, моделі навчання.

В статье рассматриваются возможности исследовательско-экспериментальной работа в подготовке педагога к формированию этической культуры школьников.

Ключевые слова: исследовательско-экспериментальная работа, этическая культура, ценностные ориентации, модели обучения.

The article deals with the possibility of experimental activities in training teachers to form moral culture students.

Key words: experimental activities, value orientations, moral culture, education model.

Процес відродження незалежної демократичної України з її прагненням увійти повноправним членом у світову цивілізацію передбачає всебічне втілення в суспільне та індивідуальне буття основ життєустрою на основі загальнолюдських цінностей, духовних, моральних та культурних засад життя українського народу. Тому метою освітнього процесу сьогодні є не тільки надання основ знань із різних предметів, а й формування всебічно розвиненої, духовно і морально зрілої особистості, готової до викликів сучасного життя [4, с.18].

Знайомство дітей з основами етичних знань відбувається у ході викладання предмета «Етика» у 5-6 класах загальноосвітніх навчальних закладів, завдяки використанню міжпредметних зв'язків при викладанні предметів суспільно-гуманітарного напрямку та у виховній роботі, що свідчить про тенденцію відновлення культуровідповідності української освіти, духовно-моральних основ навчання і виховання дітей та молоді в нашій країні.

Проблеми інтеграції цінностей етичної культури в освіту, зокрема у зміст основних навчальних дисциплін, розглядаються в дослідженнях таких учених, як В. А. Беляєва, В. М. Меншиков, І. В. Метлік, Т. І. Петрикова, В.А.Сластьонін, О. І. Пометун, А. Шемшуріна та ін. На сьогоднішній день у науковому співавторстві склалося загальне розуміння необхідності якісного оновлення та розширення складу інформації про етичну культуру у змісті сучасної соціально-гуманітарної освіти, зокрема в загальноосвітній школі. Використання міжпредметних зв'язків у процесі формування етичної культури

учнів основної школи разом із викладанням прикладного курсу етики у формі окремого навчального предмета має свої переваги, пов'язані, перш за все, із системністю викладу матеріалу і можливістю вирішення конкретних освітніх і виховних завдань.

Актуальність формування етичної культури в загальноосвітніх навчальних закладах обумовила розробку Програми експериментальної роботи за темою «Формування етичної культури в учнів основної школи на основі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін», мета якої полягає у наданні педагогічним працівникам науково-методичної допомоги щодо визначення шляхів формування етичної культури в учнів основної школи засобами суспільно-гуманітарних дисциплін.

Учасниками творчої групи з реалізації Програми стали вчителі суспільно-гуманітарного циклу загальноосвітніх та педагоги позашкільних навчальних закладів.

Для здійснення експериментальної програми нами, в першу чергу, було визначено формат і завдання спілкування в межах творчого тимчасового колективу, а також основні засади діяльності творчої групи, а саме:

- вивчення науково-педагогічної літератури з проблем освоєння наявного досвіду;
- проведення консультацій із науковцями;
- створення умов для підвищення психолого-педагогічної компетентності вчителів щодо суті проблеми, яка вивчається;
- розробка моделей, схем, рекомендацій, порад щодо застосування на практиці досягнень науки;
- конкретизація практичних рекомендацій з урахуванням специфіки закладу освіти;
- поширення представленого досвіду серед учителів через публікації в ЗМІ, проведення семінарів, педагогічних читань тощо;
- узагальнення матеріалів, одержаних у результаті дослідження, підготовка звітів, презентації досвіду.

Концептуальні положення дослідження передбачають: науково-теоретичне обґрунтування формування етичної культури в учнів загальноосвітніх навчальних закладів; розробка й експериментальна перевірка технології реалізації програми; моральне виховання дітей шляхом залучення їх до культури та історико-культурних традицій Слобожанщини; облагородження дитячої душі, турбота про серце як головне джерело морального життя, від морального стану якого залежать думки, почуття і дії людини; формування нового гуманістичного мислення, що є умовою творення будь-якої культури.

Для досягнення мети дослідження перед учасниками творчої групи були поставлені наступні завдання: проаналізувати науково-теоретичну літературу, програми, підручники, посібники з проблемами дослідження; розробити методики формування духовно-моральної культури учнів на основі гуманістичних цінностей людства та культурно-історичних цінностей Слобожанщини; виявити чинники, що суттєво впливають на формування

етичної культури учнів на засадах вивчення суспільно-гуманітарних предметів; упорядкувати систему принципів процесу формування етичної культури учнів; експериментально перевірити запропоновані технології та розробити методичні рекомендації.

Експериментальна діяльність передбачає наступні принципи:

- об'єктивності й цілісного вивчення досліджуваного явища;
- вивчення досліджуваного явища у його розвитку, змінах;
- комплексного використання методів дослідження.

Зміст дослідження відповідає класичній формі проведення експериментальної діяльності [5, с. 29]. На першому етапі передбачалося вивчення й аналіз стану досліджуваної проблеми, формулювання базових теоретичних питань; аналіз передового досвіду; вирішення організаційних питань та визначення критеріїв і показників, на основі яких відбуватиметься моніторинг результатів експериментальної роботи.

Під час реалізації другого етапу учасники здійснювали дослідно-експериментальну перевірку розроблених моделей формування етичної культури, проводили контрольні зрізи, корекційні заходи.

Третій етап був присвячений організації роботи з узагальнення отриманих результатів та розробки наскрізної програми формування етичної культури в учнів загальноосвітніх навчальних закладів м. Харкова та області на засадах культурно-історичних традицій та цінностей православної культури Слобожанщини.

На четвертому етапі учасники повинні були підготувати та видати методичні рекомендації щодо формування етичної культури учнів.

У ході експерименту було розроблено і перевірено предметну, інтегровану та виховну моделі етичного виховання школярів [1, с. 28].

Основний внесок у формування етичної культури відбувається при вивченні предмета “Етика”, який є фундаментом буттєвих цінностей сучасної людини та спрямований на формування моральних цінностей та орієнтирів особистості, моральної культури і культури поведінки учня, здатного жити в полікультурному українському суспільстві, що потребує від учителя особливої уваги до емоційно-ціннісної та діяльнісної складових навчання [2, с. 57].

Предмети художнього-естетичного циклу відіграють важливу роль у формуванні етичної культури школярів. Сутність мистецтва глибоко гуманістична за своєю природою, оскільки у центрі його інтересів завжди стоїть людина. Мистецтво і мораль мають єдину мету – вдосконалення особистості. Мистецтво як одна із форм пізнання дійсності забезпечує різнобічний і добродійний вплив на свідомість людини, тобто виступає джерелом пізнання, духовного збагачення і формування світогляду особистості, допомагає їй усвідомити своє покликання, визначити систему цінностей.

На уроках мови, літератури, історії, музики, гурткових заняттях школярам прищеплюються високі моральні якості: чуйність, повага до ближнього, почуття людської гідності, обов'язку, справедливості, сумління, чесність, милосердя і добротність.

Важлива роль у формуванні етичної культури учнів належить позакласній та позашкільній роботі. Завдяки їй у дітей закріплюються, збагачуються та поглиблюються знання, набуті у процесі навчання; формується науковий світогляд, створюються умови для самореалізації, вироблення вмінь і навичок самоосвіти; виявляються і розвиваються індивідуальні творчі здібності та нахили; відбувається організація змістовного дозвілля й культурного відпочинку [3, с. 5].

Формування етичної культури школярів здійснюється також через діяльність шкільних дитячих організацій, включення дітей до різноманітної позаурочної діяльності (волонтерський рух, суспільно корисні справи), проведення етично-дискусійних уроків, виховних заходів, бесід, інформаційних лекцій, ділових ігор, прес-конференцій.

Етичні цінності, орієнтири і переконання особистості формуються і в сім'ї, адже це – особливий колектив, що відіграє у вихованні дитини найважливішу роль, саме тут закладаються основи моральності. Це наочно можна представити в ієрархії: сім'я – дитина – моральність – поведінка – вчинок – сім'я.

Таким чином, включення педагогів загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів у дослідно-експериментальну роботу дозволяє не тільки розширити та поглибити їх теоретичну підготовку, а й активізувати діяльність щодо пошуків шляхів підвищення якості освіти, приведення її у відповідність до нового соціального замовлення на підготовку особистості, спроможної до самореалізації і саморозвитку, етичної поведінки у суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вороніна Г. Концептуальні засади громадянської освіти та виховання учнівської молоді / Г. Вороніна // Джерело педагогічної майстерності. Громадянська освіта школярів : науково-методичний журнал. – 2005. – Вип. 1 (33). – Ч. 1. – С. 26-33.
2. Інструктивно-методичні рекомендації із базових дисциплін // Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – 2012. – № 19-21. – 96 с.
3. Каптан Т. М. Етика. 6 клас / Т. М. Каптан, Л. І. Толкачова, А.І.Шемшуріна, О. А. Шемшурін. – Х. : Основа, 2006. – 192 с.
4. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів : методичні рекомендації до впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах. – Харків : Харківська академія неперервної освіти, 2012. – 128 с.
5. Порадник педагога-дослідника : методичні поради / автор-упор. В. І. Уруський. – Тернопіль : ТОКІППО, 2009. – 80 с.

Дата надходження до редакції: 12.03.2013 р.